

משה חיים פלח

בענין עשה דוחה ל"ת בקטן

דמילתא, דהרי כלפי איסור כלאים איכא איסור ספייה דאורייתא, ואלו מנות זיית ליכא בקטן וליכא דחיה, והיאך מותר לספות לו איסור כלאים, ומאי שנא מנשים דכיון דאינן מנאות איכא איסור כלאים.

ויתכן לדון, דהנה בנדה (סא ב) ת"ר בגד שאבד צו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעבד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה ממנו תכריכין למת אמר רב יוסף זאת אומרת מנות בטלות לעתיד לבא, א"ל אבבי ואי תימא רב דימי והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו אלא לספדו אבל לקוברו אסור, א"ל לאו אייתמר עלה א"ר יוחנן אפילו לקוברו ור' יוחנן לטעמיה דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המנות, ונחלקו הראשונים צביאור סוגיא דהתם, ומאי טעמא דמאן דאסר לקוברו, ויעוין צהידושי הרשב"א שם דפירש דאיכא במת איסור ספייה דומיא דקטן, דאף דאיהו עזמו אינו מוזהר, מ"מ החיים מוזהרין עליו [וכבר עמדו דלפ"ז מוכח לכאורה דלזישת כלאים אסורה אף בלא הגאה ודוקא בהעלאה בעינן הגאה וכדציארו האחרו' צשיטת הרמב"ם (פ"י מכלאים ה"טז - ה"י"ח) והא דאמרין ה' דומיא דלזישה דאית בה הגאה היינו דסתם לזישה אית בה הגאה ואכמ"ל].

ומבואר מדברי הרשב"א דיסוד איסור ספייה היינו משום דעזם המעשה הוי חפצא דאיסורא ומשום דסיבת האיסור שייכא אף בקטן וכדאהרין

כתב הרמב"ם (פ"ג מלזיית ה"ט) וז"ל נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הלזיית מן התורה ומדברי סופרים שכל קטן שיודע להתעטף חייב בלזיית כדי לחנכו במנות, ונשים ועבדים שרצו להתעטף בלזיית מתעטפים בלא ברכה כו' וכתב הראב"ד וז"ל דוקא בלזיית שאין זה כלאים [וכיים הראב"ד ויש שחולק ואומר אף בצרכה כו' ומבואר דאף להנך שיטות דנשים מצרכות על מ"ע שהז"ג מ"מ ליכא בזה עדל"ת כיון דאינן חייבות].

ובפירוש הראב"ד לתו"כ ריש ויקרא (פרשתא ב) הביא פלוגתת הראשונים למ"ד נשים סומכות רשות אי מותרות לסמוך סמיכה גמורה או רק צאקפויידייהו, וכתב התם דלמאן דשרי ה"ה דנשים מותרות בכלאים בלזיית, שכך נתנה בתורה לאנשים חובה ולנשים רשות והנשים דומיא דאנשים לכל מנות עשה שהזמן גרמא, וכתב דהכי מסתבר, אלא דמסיק התם דק"ל כר"מ ור"י דנשים אסורות לסמוך, וכתב דלפ"ז לא מיבעיא דתכלת בלזיית לא שרינן להו דהוי איסורא דאורייתא [וכשיטתו בהשגות הכא] אלא אפילו ברכה לולב לא שרינן להו [ובזה נקט התם צפשיטת דאינן מצרכות וכשיטת הרמב"ם].

והנה מדברי הראב"ד נראה להדיא דלא אסר כלאים בלזיית אלא לנשים, אך קטן היודע להתעטף ודאי מתכנין אותו אף בלזיית שיש בה כלאים וכן הוא צפשוטו [ויש מהאחרו' דנקטו דקטן אסור בכלאים בלזיית אך הוא מחודש] אך יש לעיין צטעמא

כהאי גוונא דאיכא חינוך מנזרה שרי, וז"ב, ונראה דסברי נמי דגדר איסור ספייה הוי כעין דין חינוך, ולהכי במקום דאדרבה הוי חינוך מנזרה ל"ש איסור ספייה, וצפרט דל"ש דלייתי למיסרך דהרי כשיגדל יאה בר מינוי קרבן פסת.

ולכאורה יש לדון ליישב אף לשיטת הרשב"א,
דיסוד איסור ספייה משום דסיבת האיסור שייכא אף בקטן ועלם המעשה הוי מעשה דאיסורא, דלכאורה ה"נ נימא כלפי מנזרת זניית, דנהי דהקטן עזמו אינו מנזרה, אך עלם המעשה חשיב מעשה דמנזרה, וצאתו שיעור דחשיב מעשה הקטן מעשה איסור ה"נ חשיב מעשה מנזרה ושייכא בזה דחייה דעדל"ת.

אולם יעוין בקוה"ע (סי' עה) דתמה למאי דמיצעי ליה לקמן צפרק חרש (קיד ה) דדילמא קטן אוכל נבילות צית דין מנזוין להפרישו מדאורייתא ונקט התם דהיינו משום דסיבת שייכא אף בקטן אלא דאיהו אינו מנזרה, אך הבית דין מוזהרין עליו, דא"כ אמאי ליכא חיוב חינוך מדאורייתא, ועוד תמה בזה דשחיטת קטן כשרה ולא אמרינן דחשיב לאו בר זביחה ויש מהאחרו' דביארו משום דאיכא איסור ספייה דאסור לספות לו נבילה ותמה דא"כ אמאי לענין תפילין חשיב לאו בר קשירה, וכתב הקוה"ע שם דהא דאמרינן דסיבת האיסור שייכא אף בקטן אינו אלא לענין איסורין, אך במנזרות לא אמרינן הכי, והתם אף סיבת הדין ליכא [אלא דנתקשה בטעמא דמילתא] ולפ"ז הדק"ל, ולכאורה לדרך זו עכ"ל כשיטת רבנו תם (בתוס' מנחות מ ז) דכלאים בזניית הותר לגמרי ואף לנשים ואף בלילה דליכא מנזרה, ומה"ט מותר אף בקטן.

לצאר בקובץ הערות (סי' עה) ונהי דהקטן עזמו אינו מוזהר כיון דלאו בר דעת הוא, אך מ"מ גדול אסור לספות לו איסורא, כיון דעלם הדבר הוי חפלא דאיסורא, ומה"ט ס"ל להרשב"א דשייך איסור ספייה אף צמת [ויעוין צתשו' הרשב"א (ח"א סי' שעה) דנקט דשייכא זכיית ממון ממש למת יעו"ש, ולכאורה אזיל לטעמיה דמת גברא הוא].

אולם הריטב"א שם הביא דהקשה קמיה דהרשב"א וז"ל וכמה הקשיתי לפניו, חדא דלישנא דמנזרת בטלות לעתיד לצבא אין במשמע לומר שאין לנו מוזהרין על המתים, ועוד היאך יעלה על הדעת שיהא ר' ינאי סובר שאע"פ שמת האדם לנו מוזהרין עליו, והיאך זה דומה לקטנים הבאים לעולם ואנו חייבים להנכסם ולגדלם במנזרת, למתים שהלכו לעולמם ונפטרו לגמרי מחיובם לעולם כו' ועדיין לא הניח דעתי צתשובותיו ואין לנו אלא שיטת הראשונים ז"ל ואין זה מקומו להאריך יותר צענין זה עכ"ל הריטב"א, ומבואר מדברי הריטב"א דגדר איסור ספייה הוי כעין דין חינוך [וכן נקט התרומת הדשן (ח"ב סי' סג) וז"ל הא דאיייתי קרא דאסרה תורה ללא ליספו ליה בידים יש לומר הטעם דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשיגדל יבקש לימודו עכ"ל].

ולשיטת הריטב"א יש ליישב דברי הראב"ד, דיש לומר דכיון דבגדול איכא עשה זניית ואיכא דינא דעדל"ת, ל"ש בכהאי גוונא איסור ספייה.

ויעוין בתוס' צפתים (פח ה) דתמהו למ"ד שה לצית אצות לאו דאורייתא היאך מאכילין לקטנים מן הפסח הא הוי שלא למנוייו ואיכא איסור ספייה, ותייראו דלא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אצל

ליתית עשה דאכילת קדשים ולידחי לא תעשה לאוכל פסוקהמ"ק, והרי אפשר לקיים המצוה בשאר הבשר שלא נפסל, אלא ע"כ דאיכא מצוה באכילת כולו.

אך המג"ח (מ"קלד) הקשה היאך מותר להאכיל קדשים לקטן, והרי מבטלים מצות אכילה, ותיריך לדיכא מצות אכילה על כולו אלא רק בכזית [וע"ש מש"כ לדון בראיית השאגת אריה] ותיקשי לכאור' לדברי השאגת אריה.

ונראה ליישב, דהרי כתב הבית הלוי (ח"א ס"ב) דמצות אכילת קדשים מתקיימת אף כשאכל כל אחד פחות מכזית, וכדמוכח מהא דהגייעני כפול, ומשום דמצות אכילת קדשים אינה על הגזרא דאכל אלא על החפלא דייאכל, וכן כתב עוד (בח"א ס"י גא) דמהאי טעמא ליכא דין מצוות צריכות כוונה באכילת קדשים, וכדמשמע לקמן בפ' החולץ (מ"א) דלא מפרש רצה לשם מצוה אוכלה רצה לשם סעודה אוכלה, ומעתה למה דכתב הגר"ח (פ"ה מק"פ ה"ל) דצמלוות שיסודם מלד החפלא איכא קיום מצוה אף בקטן, מיושב היטב הא דמותר להאכיל קדשים לקטן, דשפיר מתקיים צוה דין אכילת קדשים.

אך אכתי יש לעיין, דהנה צנויר (כח"ב) תנן האיש מדיר את בנו צנויר, ובגמ' פליגי רבי יוחנן ור"ל, דרבי יוחנן אמר הלכה היא צנויר, ורבי יוסי בר חנינא אמר ריש לקיש משום חינוך, ופרכי' לר"ל דמשום חינוך הוא היאך מגלח והא קעביד הקפה, וקשה אמאי לא פריך נמי לריו"ח, והא מצואר בגמ' (ב"ב ה) דהיתר תגלחת מצוה הוי מדין עשה דוחה לא תעשה, ובקטן איסורא איכא משום ספייה ומצוה ליכא דהא קטן הוא, מיהו צוה יש ליישב, דימתן דמצוה תגלחת מצוה יסודה מלד החפלא, וצוה ימתן דאיכא מצוה אף בקטן, ויעוין בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ה מקרבן פסח).

והאחרונים תמהו עוד בכל תגלחת מצוה, לפמש"כ תוס' בכ"ד (גיטין מא"א, ב"ב יג"א) בחד תירוך דאין עשה דחד דוחה לאו דחצריה, היאך מותר המקיף לגלח משום מצוה דניקף, ויש שתירצו דלמקיף נמי איכא מצוה, וביאור הדברים כנ"ל משום דיסוד המצוה הוא התוצאה שיהא מגולח.

והנה נחלקו האחרונים האם עשה דאכילת קדשים הוי בכל הבשר או בכזית אחד, דהשאגת אריה (ס"י יא) כתב להוכיח דהמצוה באכילת כל הבשר מהא דפרכי' (ובסיים י"ב) גבי קדשים כשרים שזלעו מפסולים